

Krzysztof Gościński, Krzysztof Noga

Otwarty dostęp do wiedzy na przykładzie strony internetowej Biblioteki Głównej SUM w Katowicach

Forum Bibliotek Medycznych 5/1 (9), 462-471

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mgr Krzysztof Gościński
Dr Krzysztof Noga
Katowice - SUM

OTWARTY DOSTĘP DO WIEDZY NA PRZYKŁADZIE STRONY INTERNETOWEJ BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ ŚLĄSKIEGO UNIwersYTETU MEDYCZNEGO W KATOWICACH

Abstract

Contemporary libraries are able to provide a variety of knowledge sources via the Internet. Most often they are publications some of which are published on Open Access principles characterized by wide availability and the other ones are commercial - restricted by license agreements and available to users only on an institutional network with the rights to use them. This issue was discussed on the example of the Main Library of the Medical University of Silesia website (BG SUM).

The most attention was dedicated to the library achievements in the field of freely available library resources. The modern, open access to knowledge provides users with the ability to use not only different sources of information but also with the possibility to submit their own content. This interactivity is demonstrated in the History of Medicine and Pharmacy of the Upper Silesia Documentation Centre – Database which has been developed, maintained and made available by BG SUM in Katowice. Users have an access to full texts without any restrictions and have an opportunity to engage in preparation of the further documents.

Streszczenie

Współczesne biblioteki mają możliwość udostępniania poprzez Internet różnego typu źródła wiedzy. Najczęściej są to publikacje, z których część, wydawana na zasadach Open Access, charakteryzuje się powszechną dostępnością, inne – komercyjne, ograniczone zastrzeżeniami licencyjnymi – czytelnik otrzymuje wyłącznie w sieci komputerowej instytucji mającej prawa do korzystania. Zagadnienie to omówiono na przykładzie internetowej strony domowej Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (BG SUM).

Jednak najwięcej uwagi poświęcono własnym osiągnięciom biblioteki na polu swobodnego udostępniania źródeł.

Nowoczesny, otwarty dostęp do wiedzy daje użytkownikowi możliwość korzystania nie tylko z różnorodnych źródeł informacji, ale także wnoszenia własnych treści. Taką interaktywność wykazuje opracowana, prowadzona i udostępniana przez BG SUM w Katowicach internetowa baza Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska. Zainteresowani – bez ograniczeń – mają do dyspozycji pełne teksty publikacji, oraz mogą angażować się w opracowanie kolejnych materiałów.

Otwarty model w nauce zaczął się kształtować na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w., kiedy to nastąpiła zmiana w świadomości naukowców. Otwarcie się na nowe tendencje pobudzone rozwojem nowych technologii komputerowych i postępu informatycznego oraz zwrócenie uwagi na fakt, jak twórcza może

być współpraca, wywołały tworzenie się nowych koncepcji w pracy i komunikacji naukowej. Nastąpił rozwój ruchu o cechach uniwersalistycznych, określanych mianem otwartego dostępu (Open Access), otwartej nauki (Open Science), otwartych innowacji (Open Innovation) czy też nauki 2.0 (Science 2.0).

W tej powszechnej otwartości, może się przytrafić, że system nauki będzie źródłem wiedzy małowartościowej, czasami wiedzy wręcz fałszywej. Zdarza się bowiem, że autorzy publikacji wykorzystują sfabrykowane dane, dokonują plagiatów, a w zespołach redakcyjnych mogą mieć miejsce recenzenckie układy. Jest to jednak niewielka wada, bo chociaż nauka – według założeń prof. prof. Harry Collinsa i Bertranda Saint-Sernina – nie ma monopolu na definiowanie kryteriów racjonalności, to stwarza platformę umożliwiającą szeroką, racjonalną debatę. Ta z kolei, aby była możliwa, musi mieć dostęp do wiedzy. Na takim rozumowaniu bazuje właśnie koncepcja ruchu Open Access, który daje pełny dostęp do komunikacji naukowej i służy jej intensyfikacji.

W wielu krajach obowiązuje zasada, że badania naukowe i ich wyniki finansowane ze środków publicznych, muszą być ogólnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych. W Polsce tej zasady nie stosuje się. Praktycznie brak jest regulacji prawnych, które narzucałyby obowiązek upubliczniania wyników badań finansowanych ze środków państwowych. Podejmowane nieliczne działania, np. tworzenie repozytoriów przez biblioteki naukowe, także nie spowodowały zmian. Okazuje się, że w polskim środowisku naukowym ważniejszą jest reprodukcja obowiązującego systemu nauki, aniżeli upowszechnianie rezultatów. Takie podejście do nauki utrzymuje tradycyjny model prezentacji wyników badań w recenzowanych czasopismach i na konferencjach.

Wobec braku większego zainteresowania ideą Open Access ze strony państwa, inicjatywę przejęli polscy bibliotekarze, którzy konsekwentnie promują otwartość w nauce.¹

Przykładem takiego poczynania – podobnie jak większości bibliotek naukowych w Polsce – jest internetowa strona domowa Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (BG SUM). Wśród szeregu zamieszczonych na niej różnorodnych informacji przydatnych czytelnikowi, znajdują się odnośniki do zasobów oferujących dostęp do istotnych treści, przydatnych w pracy naukowo-badawczej i uczeniu się. Są to nie tylko informacje bibliograficzne czy faktograficzne, ale możliwe również jest uzyskanie pełnych tekstów publikacji naukowych. Co prawda, nie wszystkie są

¹ Edwin Bendyk: Wiedza dla wszystkich. W: Hofmokl Justyna, Tarkowski Alek, Bednarek-Michałska Bożena, Siwicz Krzysztof, Szprot Jakub: Przewodnik po otwartej nauce, Warszawa 2009 s. 9-15. Dostępne na stronie: <http://otwartanauka.pl/wp-content/uploads/2010/01/przewodnik-po-otwartej-nauce.pdf> [dostęp 26 sierpnia 2012]; O finansowaniu ruchu Open Access w zakresie publikacji medycznych piszą Collins Jannette: The future of academic publishing: What is open access? *J Am Coll Radiol* 2005 2(4) s. 321-326. Steven William Glover, Anne Webb, Colette Gleg-horn: Open access publishing in the biomedical sciences: could funding agencies accelerate the inevitable changes? *Health Info Libr J* 2006 Vol. 23 nr 3 s. 197-202

powszechnie dostępne poza siecią komputerową SUM, niemniej dobrze rozbudowana infrastruktura informatyczna uczelni pozwala zainteresowanym pracownikom poszczególnych jednostek organizacyjnych w pełni korzystać z tej formy dostępu. Studenci i czytelnicy niezwiązani z uczelnią mają do dyspozycji dobrze wyposażone czytelnie komputerowe prowadzone przez BG SUM i jej oddziały. Dodatkowym udogodnieniem dającym możliwość korzystania z tych zasobów jest oprogramowanie umożliwiające zdalny dostęp do zbiorów z komputerów zewnętrznych (np. domowych), przeznaczone dla pracowników, studentów działających naukowo w Studenckim Towarzystwie Naukowym i słuchaczy studium doktoranckich SUM. W tej formie udostępniane są następujące bazy: Medline, Embase, Polska Bibliografia Medyczna, Science Citation Index i PubMed zawierający informację o dostępności tytułów w zbiorach biblioteki, zarówno tych w formie drukowanej, jak i on-line oraz wszystkie czasopisma dostępne w katalogu e-czasopism.

Spśród widocznych na stronie domowej BG SUM odnośników warto wskazać na te, które kierują do informacji i zasobów przydatnych w pracy naukowej. Poczynając od góry po lewej stronie menu, będą to:

1. *Multiwyszukiwarka* – pozwala uzyskać informacje z większości baz udostępnianych w sieci internetowej SUM. Najpierw należy dokonać wyboru jednej, kilku bądź wszystkich baz, a następnie - po wpisaniu zagadnienia - rozpoczyna się wyszukiwanie;

2. *e-czasopisma* – zawierają cztery segmenty przydatne w wyszukiwaniu pełnych tekstów publikacji. Pierwszy segment to lista A-Z, która zawiera wykaz źródeł elektronicznych. Standardowo uruchamia się w niej wyszukiwanie we wszystkich e-źródłach, ale można je ograniczyć tylko do czasopism elektronicznych lub książek elektronicznych. Przeszukiwania źródeł dokonuje się z wykorzystaniem tytułu lub identyfikatora (ISSN lub ISBN). Można też korzystać z alfabetycznego indeksu tytułów, 14 kategorii tematycznych, numerów DOI i PubMed ID oraz z citation linkera w sytuacji, kiedy posiadany jest dokładny opis bibliograficzny poszukiwanej publikacji. Drugim segmentem pomocnym w wyszukiwaniu pełnych tekstów w e-czasopismach jest katalog czasopism elektronicznych. Wyszukiwanie czasopism w katalogu następuje poprzez tytuł lub kategorię (dziedzinę medycyny). Poszczególne tytuły oznaczone są 4 kolorami, które informują czytelnika o formie dostępności artykułów. Kolor zielony identyfikuje te czasopisma, które są powszechnie dostępne. Pozostałe 3 kolory oznaczają tytuły osiągalne wyłącznie w sieci internetowej SUM lub w trybie zdalnej pracy. Kolejny, trzeci segment, stanowią wybrane czasopisma medyczne RSS. Ten serwis został przygotowany przez pracowników Działu Informacji Naukowej BG SUM w oparciu o platformę „Netvibes”. W zakładkach uszeregowanych alfabetycznie według dziedzin medycyny umieszczono wyselekcjonowane w oparciu o wysokie wartości Impact Factor tytuły czasopism. Czytelnik, z wykorzystaniem formatów sieciowych RSS (Really

Ryc. 1. Strona domowa Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach <http://www.sum.edu.pl/aktualnosci.php?news=233&wid=9>

Simple Syndication), otrzymuje na swój profil bieżące, spersonalizowane informacje o nowościach pojawiających się w wybranych tytułach. Ostatnim segmentem jest wyszukiwanie czasopism dostępnych w Internecie. Ten segment jest zlinkowany z wyszukiwarką „Genamics Journal Seek”, ułatwiającą znalezienie poszukiwanych tytułów czasopism w zasobach internetowych.

3. *e-książki* – gromadzą elektroniczne podręczniki Wydawnictwa SUM. Pełne teksty zamieszczonych pozycji wydawniczych udostępniane są na wybranych komputerach w czytelnich komputerowych Biblioteki Głównej SUM i jej oddziałów. Kolejny odnośnik odsyła do strony internetowej firmy Ovid, poprzez którą, czytelnicy mogą korzystać z narzędzia Primal Pictures, dostarczającego zestaw trójwymiarowych struktur anatomicznych człowieka. Następny odnośnik kieruje czytelników do książek wydawnictwa Springer, gdzie oznaczone kolorem zielonym tytuły, udostępniane są w opcji Open Access. Dalej widnieją książki na platformie EBRARY – 53 wyselekcjonowane przez pracowników naukowych uczelni tytuły udostępniane są w ramach sieci komputerowej SUM w pełnym tekście. Na końcu znajdują się książki na platformie Intech. Ta platforma, co prawda specjalizuje się w literaturze technicznej, niemniej aktualnie

udostępnia również w pełnym tekście 521 tytułów biomedycznych.

4. *Wirtualna Biblioteka Nauki* – w ramach krajowego dostępu konsorcyjnego oprócz dostępu do baz danych umożliwia też uzyskiwanie pełnych tekstów publikacji. Czytelnicy mogą z niej korzystać w sieci internetowej SUM.

5. *Wydawnictwa i bazy własne biblioteki* – czytelnik znajdzie tu Prace Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska (CDDMiF). Zawierają one 24 opisy przygotowanych i wydanych przez BG SUM tytułów, z których – w pełnym tekście – dostępnych jest 6 tomów „Słownika medycyny i farmacji Górnego Śląska”, 2 tomy „Jubileuszowego katalogu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Śląskiej Akademii Medycznej” i 12 tomów z wydanych dotychczas 18 numerów Prac CDDMiF. Za wyjątkiem słownika, posadowionego na serwerze SUM, pozostałe tytuły udostępniane są w ramach Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Kolejną pozycją zawierającą pełne teksty jest odnośnik do „Wiadomości Lekarskich”. W archiwum umieszczono w formacie PDF artykuły publikowane w tym czasopiśmie w latach 2004-2008. W wydawnictwach własnych biblioteki znajdziemy jeszcze link do Biuletynu Informacyjnego SUM. Wydawany od 2000 r. tytuł jest opracowywany przez zespół redakcyjny składający się z pracowników Biblioteki Głównej SUM. Biuletyn prezentuje i omawia najistotniejsze, bieżące wydarzenia z życia uczelni. Za lata 2000-2006 (do numeru 3) pełne teksty udostępniane są w formacie HTML, a następane, za okres od 2006 r. (od numeru 4) do nadal, w formacie PDF.

Omówione powyżej elementy strony domowej BG SUM w mniejszym bądź większym stopniu nawiązują do idei otwartego dostępu do źródeł wiedzy. Istniejące ograniczenia swobodnego, pełnego dostępu do treści są ściśle związane z możliwościami, jakie stwarzają obowiązujące w kraju regulacje prawne, zachowawcze podejście do systemu nauki oraz zbyt niskie środki finansowe, którymi dysponują biblioteki naukowe.

Jest jednak jeden element na stronie domowej BG SUM, który przelamuje tę tendencję i w pełni nawiązuje do najnowszych trendów, opierających się na założeniu, że rozwinięciem idei Open Access jest otwarta nauka (Open Science). Ta również bazuje na otwartych modelach, przy czym wykorzystywanych nie tylko do udostępniania treści, ale także w całym procesie pracy naukowej. Takie podejście wymaga współpracy i dzielenia się nie tylko treściami, ale też posiadanymi danymi oraz tzw. wolnym oprogramowaniem.²

W 2008 r. zostały przedstawione przez projekt Science Commons (zintegrowany z Creative Commons) 4 zasady charakteryzujące otwartą naukę. Wskazują one na otwarty dostęp do treści, otwarty dostęp do narzędzi, otwarty dostęp do danych i otwar-

² Szczegółowo zagadnienie otwartej nauki zostało omówione przez Justyna Hofmoka, Aleksandra Tarkowskiego, ... Tamże, s. 54-62. Dostępne na stronie: <http://otwartanauka.pl/wp-content/uploads/2010/01/przewodnik-po-otwartej-nauce.pdf> [dostęp 26 sierpnia 2012].

tą cyberinfrastrukturę.³

Tym zasadom odpowiada tworzona w Bibliotece Głównej SUM baza internetowa Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska, dostępna pod adresem internetowym: <http://dokument.sum.edu.pl/index.asp>. Prowadzone przez bibliotekę prace dokumentujące dzieje medycyny i farmacji na Górnym Śląsku wynikają zarówno z Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym, jak i z Ustawy o bibliotekach. Obie ustawy nakładają na biblioteki naukowe obowiązek prowadzenia działalności naukowo-badawczej w zakresie dziedzin nauki obsługiwanych przez macierzystą uczelnię oraz obowiązek prowadzenia działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej, wydawniczej, edukacyjnej i popularyzatorskiej. Prace dokumentacyjne rozpoczęły się jeszcze w latach osiemdziesiątych XX w. Przeprowadzono kwerendy około 5000 źródeł w archiwach państwowych Katowic, Bielska-Białej, Pszczyny, Oświęcimia, Gliwic, Rybnika, Raciborza, Tarnowskich Gór, Lublińca, Nysy, Opola, Brzegu i Wrocławia. Przeglądano też zbiory zgromadzone w archiwach instytucji związanych z ochroną zdrowia w regionie oraz w bibliotekach. Zebrano obszerną dokumentację ikonograficzną osobową i rzeczową. Badania objęły historyczne ziemie górnośląskie wraz z ziemią cieszyńską i opawską.

Z chwilą rozwoju Internetu i techniki komputerowej podjęto pierwsze próby wykorzystania tych narzędzi na użytek prowadzonych prac badawczych, jednak z powodu licznych przeciwności i nieprzewidzianych zdarzeń trzeba było je wstrzymać.

³ *Open Access to Literature from Funded Research* - By "open access" to this literature, we mean that it should be on the internet in digital form, with permission granted in advance to users to "read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself."

Access to Research Tools from Funded Research - By "access" to research tools, we mean that the materials necessary to replicate funded research – cell lines, model animals, DNA tools, reagents, and more, should be described in digital formats, made available under standard terms of use or contracts, with infrastructure or resources to fulfill requests to qualified scientists, and with full credit provided to the scientist who created the tools.

Data from Funded Research in the Public Domain - Research data, data sets, databases, and protocols should be in the public domain. This status ensures the ability to freely distribute, copy, re-format, and integrate data from research into new research, ensuring that as new technologies are developed that researchers can apply those technologies without legal barriers. Scientific traditions of citation, attribution, and acknowledgment should be cultivated in norms.

Invest in Open Cyberinfrastructure - Data without structure and annotation is a lost opportunity. Research data should flow into an open, public, and extensible infrastructure that supports its recombination and reconfiguration into computer models, its searchability by search engines, and its use by both scientists and the taxpaying public. This infrastructure should be treated as an essential public good.

Dostęp na stronie: <http://sciencecommons.org/resources/readingroom/principles-for-open-science> [dostęp 26 sierpnia 2012].

Do koncepcji wykorzystania w działalności dokumentacyjnej techniki informatycznej powrócono w 2004 r. Przy współpracy z Centrum Informatyki i Informatyzacji Śląskiej Akademii Medycznej (od 20.06.2007 r. Śląski Uniwersytet Medyczny) opracowane zostało autorskie oprogramowanie obsługujące poszczególne moduły tworzonej bazy komputerowej. Koncepcję merytoryczną opracował ówczesny dyrektor BG, dr n. hum. Jerzy Marian Dyrda, natomiast realizacją informatyczną projektu zajął się Bartosz Łaskawiec. Przeprowadzono konieczną konwersję danych. Publiczna prezentacja bazy miała miejsce 28 września 2005 r. podczas X Sympozjum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny we Frankfurcie nad Odrą i w Ślubicach. Ciągłe rozwijana i doskonalona baza Centrum stała się nowoczesną platformą informacyjną wymagającą interaktywnego uczestnictwa osób i instytucji zaangażowanych w jej prace. Udział instytucji partnerskich nadał prowadzonym badaniom charakter wielośrodkowy i interdyscyplinarny.⁴ Obecnie współpracującymi instytucjami naukowymi są: Archiwum Państwowe w Katowicach, Archiwum Państwowe w Opolu, Książnica Cieszyńska w Cieszynie, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Uniwersytet Opolski w Opolu, Uniwersytet Śląski w Katowicach i Zemský Archiv v Opavě.⁵

Konstrukcja bazy Centrum pozwala na ciągle uzupełnianie treści, a zamieszczone dane mogą być weryfikowane i korygowane. Można również wprowadzać on-line dane o źródłach archiwalnych, łączyć opisy z właściwymi kategoriami i hasłami, aktualizować materiały wcześniej opracowane, dopełniać poszczególne moduły informacjami wytwarzanymi na bieżąco. Baza składa się z dwóch segmentów: podstawowego i pomocniczego.

Segment pierwszy, podstawowy, tworzą następujące moduły:

- I. Hasła biograficzne (baza pełnotekstowa)
- II. Śląski Uniwersytet Medyczny (baza pełnotekstowa)
- III. Hasła rzeczowe (baza tematyczno-źródłowa)
- IV. Górny Śląsk – kalendarium wydarzeń
- V. Publikacje Biblioteki Głównej SUM

Segment drugi, pomocniczy, składa się z poniższych modułów:

- A. Wykaz nazwisk do opracowania

⁴ Jerzy Marian Dyrda, Bartosz Łaskawiec, Krzysztof Noga: Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska. *Acta Med Premisl* 2006 29 s. 65-66. Włodzimierz Kaczkowski, Jerzy Marian Dyrda: Internet a nowe możliwości w badaniach naukowych nad dziejami regionu. W: Górny Śląsk dokumentowanie dziejów lecznictwa ze szczególnym uwzględnieniem ziem dawnych księstw cieszyńskiego i opawskiego/ red. Jerzy Marian Dyrda, Joanna Miozga, Katowice 2007 s. 122-126

⁵ Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska (CDDMiF). Dostępne na stronie: <http://dokument.sum.edu.pl/> [dostęp 28 sierpnia 2012].

- B. Nekrologi z prasy regionalnej
- C. Literatura pomocnicza w badaniach regionalnych
- D. Zespoły archiwalne
- E. Statystyka

Moduł I segmentu podstawowego *Hasła biograficzne (baza pełnotekstowa)* liczy około 2000 biogramów osób związanych miejscem pracy bądź urodzenia z Górnym Śląskiem. Znajdują się w nim również życiorysy aktualnie zatrudnionych samodzielnych pracowników SUM. Wyszukiwanie biogramów możliwe jest poprzez przeglądanie indeksu nazwisk albo posłużenie się wyszukiwarką prostą i szukaniem przez nazwisko lub wyszukiwarką szczegółową z zastosowaniem maksymalnie 10 elementów uwzględnionych w opisie biograficznym.

W kolejnym module *Śląski Uniwersytet Medyczny (baza pełnotekstowa)* umieszczono szczegółowe informacje dotyczące organizacji i dorobku naukowo-badawczego uczelni. Zawiera on również kalendarium najważniejszych wydarzeń z dziejów SUM, galerię zdjęć oraz wspomnienia absolwentów i profesorów.

Bardzo ważnym elementem bazy jest moduł *Hasła rzeczowe (baza tematyczno-źródłowa)*. Moduł ten zawiera wstępne propozycje zagadnień do opracowania. Hasła można przeszukiwać według kategorii lub posługując się wyszukiwarką, łączyć kategorię z frazą. Nadaje on bazie charakter dynamiczności i interaktywności. Umożliwia dodawanie haseł, korygowanie i uzupełnienie ich treści, dokonywanie rezerwacji haseł do opracowania przez potencjalnych autorów. Hasła mogą zawierać również opisy źródeł archiwalnych i drukowanych, opracowań i artykułów z czasopism oraz ikonografii, jeśli tylko takie materiały zostały już wyszukane.

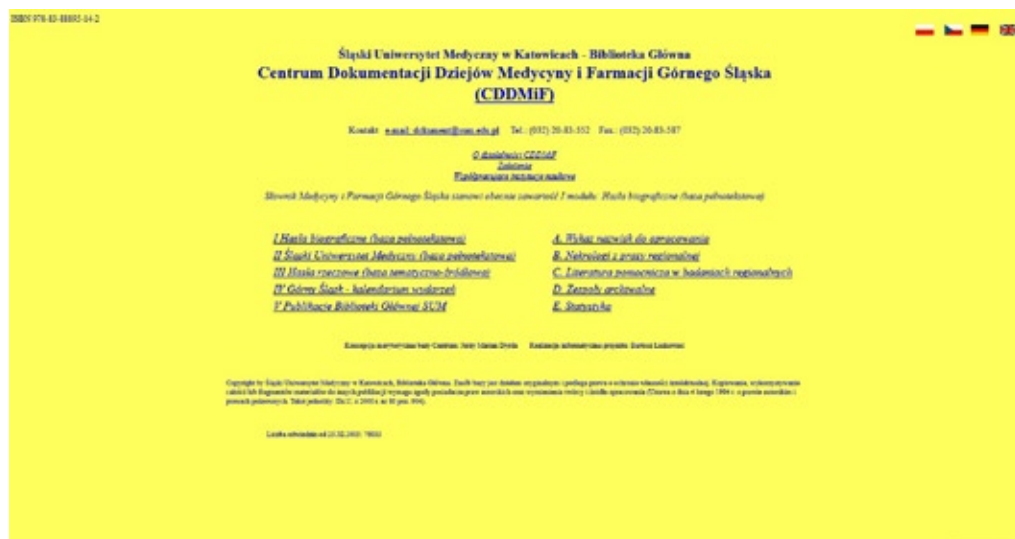
Moduł IV *Górny Śląsk – kalendarium wydarzeń* jest jeszcze nieopracowany. Jego zadaniem ma być prezentacja najważniejszych faktów z dziejów medycyny i farmacji na Górnym Śląsku z zachowaniem ciągu chronologicznego.

Ostatnim modulem segmentu podstawowego jest moduł *Publikacje Biblioteki Głównej SUM*. Poświęcony wieloletniemu dorobkowi edytorskiemu BG SUM, odsyła do zawartości omawianej już powyżej strony Prace CDDMiF.

Na segment drugi bazy składają się moduły pomocnicze. Moduł A, *Wykaz nazwisk do opracowania*, zawiera indeks nazwisk osób związanych ze służbą zdrowia, których życiorysy zostały wytypowane do opracowania i zamieszczenia w pełnotekstowej bazie biograficznej ulokowanej w segmencie pierwszym. Oprócz wyboru nazwiska do opracowania daje też możliwość dokonania jego rezerwacji przez zainteresowanych autorów.

Moduł B, *Nekrologi z prasy regionalnej*, stanowi zbiór nekrologów i wspomnień pośmiertnych zamieszczanych w prasie lokalnej regionów cieszyńskiego, katowickiego i opolskiego oraz w czasopismach naukowych. Po opracowaniu i opublikowaniu biogramu, nekrolog uwzględniony w jego opisie bibliograficznym usuwany jest ze zbioru.

W module *Literatura pomocnicza w badaniach regionalnych* umieszczono wykaz publikacji dotyczących historii Górnego Śląska i metodyki badań regionalnych, które mogą stanowić podręczny warsztat w podejmowanych pracach badawczych.

Ryc. 2. Strona główna bazy internetowej Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska <<http://dokument.sum.edu.pl>>

Źródła archiwalne stanowią moduł D. Zawiera on opisy jednostek akt zgromadzonych w archiwach górnośląskich oraz silesiaca z innych zasobów archiwalnych krajowych i zagranicznych.⁶

Ostatnim modulem w tym segmencie jest *Statystyka*. Jego zadaniem jest zaprezentowanie bieżącego wykorzystania bazy, poprzez podanie szczegółowej liczby odwiedzin, w rozbiciu na miesiące. Od momentu udostępnienia bazy w Internecie, w listopadzie 2005 r., z dostępu do niej skorzystało 76916 użytkowników, przy średniej miesięcznej 938 wejść.⁷

Baza internetowa Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego

⁶ Jerzy Marian Dyrda, Bartosz Łaskawiec, Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska. Tamże, s. 66-68; Włodzimierz Kaczorowski, Jerzy Marian Dyrda: Internet a nowe możliwości w badaniach naukowych nad dziejami regionu. W: Górny Śląsk dokumentowanie dziejów lecznictwa ze szczególnym uwzględnieniem ziem dawnych księstw cieszyńskiego i opawskiego. Tamże, s. 126-129.

⁷ Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska (CDDMiF), E. *Statystyka*. Dostępne na stronie: http://dokument.sum.edu.pl/statystyka_wejsc.asp [dostęp 27 sierpnia 2012].

Śląska oraz obsługujący ją program komputerowy stanowią nowatorskie rozwiązanie w skali kraju. To, co już osiągnięto przy jej tworzeniu, wskazuje, jak można wykorzystać nowoczesną technologię informatyczną i Internet do tworzenia regionalnego zasobu wiedzy oraz intensyfikować współpracę zespołów badawczych i to nawet współpracę transgraniczną, w tym przypadku z ośrodkami w Czechach. Baza Centrum bez wątpienia jest przykładem otwartej nauki. Do wyciągnięcia takiego wniosku upoważniają autorów zastosowane rozwiązania mające odniesienie w cytowanych wcześniej 4 zasadach projektu Science Commons. Mają bowiem miejsce – otwarty dostęp do treści, otwarty dostęp do narzędzi, otwarty dostęp do danych i otwarta cyberinfrastruktura.

Otwarty dostęp do wiedzy na przykładzie strony domowej Biblioteki Głównej SUM nie jest być może imponujący, ale nie można też powiedzieć, że nie ma go wcale. Sytuacja wygląda podobnie we wszystkich polskich bibliotekach. W porównaniu z osiągnięciami na tym polu w Stanach Zjednoczonych czy w Europie Zachodniej wypadamy gorzej, mimo dużego wysiłku pracowników polskich bibliotek naukowych. Jest wiele przyczyn takiego stanu. Najistotniejszymi wydają się być: brak regulacji prawnych, niedofinansowanie i oszczędności, zachowawcze nastawienie znacznej części środowiska naukowego do obowiązującego systemu nauki i opór mentalny przed nowymi rozwiązaniami, prawdopodobnie spowodowany małą znajomością nowych technologii informatycznych.

Dr Jolanta Przyłuska
Łódź - IMP

JAK OPUBLIKOWAĆ ARTYKUŁ WEDŁUG ZASAD OPEN ACCESS - PORADY DLA AUTORÓW PUBLIKACJI MEDYCZNYCH

Abstract

The open access to publications from the user end means the ability to use full texts of scientific articles with no time restriction and from any location. For an author though who plans to publish an article on Open Access principles it might be associated with incurring expenses related to providing the content in an electronic format. This paper is an attempt to look at the rules and policies of open access publishers with respect to the costs incurred by an author. It presents steps in the process of publishing in the open access model.

Streszczenie

Otwarty dostęp do publikacji ze strony użytkownika oznacza możliwość korzystania bez ograniczeń